

Et eksplosivt anklageskrift.

Av overløge Johan Scharffenberg.

II
MOBILISERING er ikke krig. Hvorvidt krig skal bli erklært, gjør Kongen i statsråd, ikke kommanderende general eller generalaben som bare har rådgivende oppgave i dette spørsmål. Det ville ert en alvorlig både militær og politisk forbrytelse å sette virkelige igosoperasjoner i gang 9.—10. april ens statsmaktenes overveiet spørsmålet «kapitulasjon eller motstand». vis kapitulasjon ble valgt, ville likårene sannsynligvis bli skjerpet /is i ventetiden større kamphand- iger hadde funnet sted med alvor- je tyske tap. Men under de råden- : fortvilte forhold måtte de mili- re myndigheter så vidt mulig for- rede en ordnet krigsførsel hvis of d ble besluttet.

Disse hensyn utelukket selvfølgelig ikke at videre framrykning av de ske tropper burde bli hindret ved militær makt, det hadde befalt rett allerede som nøytralitetsvakt. ette ble også flere steder gjort, ostenden ble dog hemmet ved at minister Koht 9. april skal i tilsat at de norske tropper ikke rde skyte først. Jahn og Thagaard kte 9. april å komme til Hamar, en måtte snu. En norsk offiser /is avdeling de traff, fortalte dem n en slik parole fra Koht. Natt til 1. april spurte politimesteren på iverum Koht om det skulle gjøres epnet motstand mot en tysk styr- , som om avgjørelsen lå under enriksministerens kompetanse.

På Eidsvoll fikk generalstaben 9. pril besøk av statsråd Lie, han sa av g selv at Regjeringen måtte bære nsvaret for det som nå var hendt. ien med altfor lite hensyn til den ktiske stilling kritiserer N. K.

Dahl de militære myndigheters for- hold i de første dagene. Han skriver:

S. 111: «Generalstaben holdt seg helt passiv inntil den 10. april, da den fikk beskjed om at forhandlingene med tyskerne var brutt.»

S. 130: «Offiserskorpsets motstand mot å gi ordre om ild, dvs. å ta instrumentene i bruk ble først brutt ved ordre ovenfra. Ordren om å åpne ild kom fra utenriksministeren. Men det var nesten umulig for ham å få meddelt dette til de militære.»

S. 131: «Ifølge en generalstabsoffisers tankegang er nøytralitetsbrudd og krig to prinsipielt forskjellige tilstander, og det foreligger ingen automatisk overgang fra den ene til den andre. Selv om det er begått et nøytralitetsbrudd, så vedvarer freden. — — — — — Krigen i en norsk generalstabsoffisers tankegang kunne først utløses ved en spesiell ordre til hæren. Lenger ned i appa- ratet tar denne ordre form av å åpne ild. Utgangspunktet for en slik separat ordre til hæren må være politikerne. Disse skal være ansvarlige for at krigs- tilstand inntrer. Først etter en slik ordre er det krig, ifølge en generalstabsoffi- ser.»

Men er ikke denne oppfatning både statsrettslig og folkerettslig riktig? Er det ikke generalstabens og alle militære myndigheters plikt lojalt å handle etter den? Hæren skal være et våpen i statsmyndighe- tenes hånd, derfor skal «politikerne» gi ordre til å bruke våpnet, derfor skal de ha både det rettslige og det moralske ansvar for at våpnet er i orden, og at det blir brukt eller ikke brukt til rette tid.

Skjevheten i Dahls tankegang er at han vil flytte tyngden i ansvaret fra statsmakten over på de mili- tære myndigheter som om de hadde skylden for at våpnet var i ustand på forhånd, og for en stor del straks ble røvet fra dem ved en overrump- ling hvis mulighet Regjeringen had- de lukket pynene for tross advarsler

både fra diplomatiet og fra den for- kjettede generalstab.

Dahl bebreider den kommande- rende general Laake og generalsta- ben at de hadde et mørkt syn på forsvarsmulighetene. De var Kon- gens og Regjeringens rådgivere, de- res plikt var å skildre stillingen som den virkelig var, uten hverken svartmaling eller rosamaling, avgjø- relsen tilkom ikke dem. Spørsmålet er bare om de ærlig og åpent fram- holdt sin vurdering, og om de lojalt gjorde sin plikt da valget var truf- fet.

Dahl skriver:

S. 132: «Det gikk først opp for gene- ralstaben at det var krig da de hørte at forhandlingene var brutt den 10. april. Dette utløste den mest intense motstand.»

S. 133: «Som korps betraktet var det norske befall i utpreget grad defaltistisk. Serlig i krigens første fase kom dette tydelig fram. Men derved ble hele den norske motstand for løs, det fantes intet sentrum, ingen bestemmende vilje på norsk side som kunne prege begiven- hetene.»

Dahl omtaler på tre steder forhand- lingene mellom justisminister Terje Wold og de militære myndigheter på Rena onsdag 10. april. General Laake «uttalte at det bare fantes to alterna- tiver, kapitulasjon eller fortsatte for- handlinger. Justisministeren hevdet at det måtte være mulig å etablere et for- svar inntil engelskmennene kom. I hans referat fra møtet heter det: «Denne plan fikk ingen støtte, hverken fra gene- ral Laake eller fra noen av generalsta- bens offiserer. Jeg fikk inntrykk av at den samlede generalstab på det tids- punkt anså den ugjennomførbar», (s. 132).

S. 113: «Det dogn i hvilket Quisling opererte på det diplomatiske plan, be- nytte den norske regjering til å bryte generalstabens motstand og gi de aller nødvendige direktiver for å få krigen i gang. Disiplineringsaksjonen overfor generalstaben ble innledet av justismi- nisteren. Den samlede generalstab hev- det den 10. april at det var en militær-

teknisk umulighet å etablere noe forsvar av strategiske grunner. Justisministeren lot seg dog ikke imponere, men forklarte generalstaben at den strategisk måtte gjøre følgende: konsentrere tropper i det indre av Øst-Norge, defensiv inntil engelske forsterkning kom fra Andals- nes. Han oppfattet dog snart at de mili- tæres motstand mot krig ikke vesentlig skyldtes faglig forvirring, hvorefter Re- gjeringen gikk over til å bruke mer ade- kvate midler enn korrekte strategiske foredrag. Motstanden på toppen ble brutt ved at hærens øverstkommande- rende ble avskjediget hvorefter general- stabssjefen forsvant. At Regjeringen kunne opptræ så vidt kraftig overfor de militære, skyldtes til en viss grad at motstanden mot krig ikke lenger var så kompakt etter at Kongen hadde tatt et klart standpunkt.»

Hvordan kunne Wold 10. april vite at de engelske tropper ville bli land- satt i Andalsnes? Ble ikke dette fast- satt først senere?

«Generalstabssjefen forsvant.» Oberst Hatledal (f. 1885) hadde før 9. april krevet mobilisering; han kom fortvillet tilbake til Forsvarsde- partementet fra det hemmelige møte i Stortinget om kvelden 8. mai, og han måtte på grunn av overanstren- gelse bli sykmeldt etter en ukes tid. Generalmajor Hansson som sammen med Ole Berg m. fl. senere ledet ge- neralstabsarbeidet, skriver i brev av 11. juni 1948 til statsminister Ger- hardsen om «nedsablingen i presse og valgforedrag av bl. a. generalstabs- sjefen fra tiden inntil 1940, en av forsvarrets dyktigste og mest plikt- oppfylende personligheter. Det var han som ble tillagt ansvaret for mange av de feil som førte til 9. april 1940. Først etter syv års tort og svie fikk denne mann sin opp- rensning overfor de daværende høye- re statsmyndigheter, som selv viste seg å være de ansvarlige.»

Dette bør være tilstrekkelig svar på Dahls kritikk. Wolds uttalelser på Rena vakte sterk harme blant de tilstedeværende offiserer, især de yngre, et uferlig referat av møtet er ønskelig.

Dahls vurdering lyder (s. 135): «Stort sett var offiserskorpset revet opp i kon- flikten mellom klassemessige og nasjo- nale hensyn. Å skulle kjempe under ledelse av en regjering som de hatet av et godt hjerte, kvalte hos de fleste en-

Fort. side 5.

100419